

דַּרְשֵׁנִי קַרְבַּתְךָ

על פי שיעורו של הרב איתן כהן שליט"א • בית הכנסת פרי מגדים, צפת • השיעור נמסר במוצ"ש פרשת חקת, תשפ"ה

סימן שהכרת הטוב זה גבוה מעל גבוה

הגמרא במסכת תענית אומרת, ג' פונקסיס טובים היו לעם ישראל: משה רבנו, אהרן ומרים. הבאר היה בזכות מרים, והענני כבוד בזכות אהרן, והמן בזכות משה רבנו. כשמתה מרים נסתלק הבאר. ולאחר מכן חזרה הבאר בזכות שניהם. שואל המהרש"א, אם למשה ואהרן יש כח להחזיר את הבאר, כל שכן שיש להם כח שהבאר ימשיך לזרום? מתרץ המהרש"א והחנתם סופר, נכון, באמת היה אפשר שהבאר ימשיך לזרום, אבל אלקים רצה שיכירו טובה למרים על המים שהביאה, שבזכותה הגיעו מים. לכן בורא עולם עשה שלא יהיה מים ואז כלם שואלים, "מה יכול להיות? 40 שנה במדבר יש מים ופתאום אין מים? מה קורה? זה בזכות מרים!". אז כלם ידעו להכיר לה טובה על המים שהביאה.

כן, אבל בגלל הכרת הטוב הזה קרה לנו אסון מאוד גדול. נכון, צריך להכיר טובה, אבל כנגד זה קרה אסון גדול שמשם ואהרן לקו על המים. והאור החיים הקדוש כותב שאם משה היה נכנס לארץ, במקום היה נבנה בית המקדש, המשיח היה מגיע, זהו, והעולם היה מתקן. בגלל שהלכו המים, משה ואהרן לקו על המים, ונגזר שלא יכנסו לארץ. ותרצה איזה חרבן גדול נהיה – החרבון, כל מסעות הצלב, השואה, גם מה קורה היום – הכל בגלל שמשם לא נכנס לארץ. אבל כל זה למה? כל זה כדי לדעת להכיר טובה למרים. במלים אחרות, היה שוה לבזרר עולם לעשות את כל הצער הזה רק בשביל מה? בשביל להכיר טובה.

סימן שהכרת הטוב גבוה מעל גבוה. מה שלפעמים נראה לנו שהכרת הטוב זה עוד איזה דבר, אתה יודע, שלא נעים כזה. אתה יודע "אני אכיר לו טובה כי לא נעים". פתאום אתה מתחיל להתבונן שהכרת הטוב זה דבר גבוה עד מאוד.

הכרת הטוב של החפץ חיים ל'בלן' של המקוה

ספר הרב שטיינמן, שיום אחד החפץ חיים שכבר היה מבגד נכנס למקוה. המקוה היה מלא אדים, לא היה אויר במקוה והחפץ חיים התעלף. כשהתעלף, הבלן חשב "מי זה התעלף פה? איזה שכור אחד נפל פה". מה עשה הבלן? התחיל לבעט בו כדי להוציא אותו החוצה. בסוף הוא רואה שיש לו ציציות. "וואי, ציציות? לא יכול להיות. זה לא שכור". תפס אותו, הרים אותו, שפך עליו מים קרים והתעורר החפץ חיים.

החפץ חיים אמר לבלן, "תדע לך שהייתי קרוב למיתה יותר מן החיים, ובזכות מה שעשית הצלת אותי, בהכרת הטוב על מה שעשית, אני רוצה לתת לך חצי מהמשנה ברורה שכתבת".

פלא פלאים! אומר הרב שטיינמן, החפץ חיים נסה "במה אני יכול להכיר טובה לבלן הזה? מה אני איתן לו?" הבינו החפץ חיים שהכרת הטוב שאני יכול לתת לבלן הזה, זה לפחות חצי משנה ברורה. עכשיו תחשב שחצי משנה ברורה שיד לאיזה בן אדם זה. כמה אנשים לומדים משנה ברורה? אין מקום שלא לומדים משנה ברורה. ויש בלן אחד פשוט שזוכה בחצי מזה, כחלק מהכרת הטוב על מה שעשה לחפץ חיים.

רבי איסר זלמן בזקנתו וחלשתו מגיע לבר מצוה

אותו דבר ספר רבי איסר זלמן מלצר. רבי איסר זלמן מלצר היה אדם מאוד חלש, וכשהיה בגיל 20 חלה במחלת השחפת. ואז הוא היה כבר מארס. הוא התקשר לארוסתו ואמר לה שהיא יכולה לבטל את השדוה. ארוסתו הלכה לרופא משפחה, שאלה אותו "כמה זמן הוא יכול לחיות?" אמר לה, "תראי, בדרך כלל בעולם מי שחולה במחלה של השחפת לוקח חדש והוא נפטר. אם יהיה נס – שלושה חדשים. אם יהיה נס גדול, משהו גדול מאוד – שנה שלמה. היה אחד בכל העולם ששנה החזיק מעמד".

זהו. היא חזרה, והמשפחה מאד בקשה ממנה לבטל את השדוה. "לא רוצים לראות אותך אלמנה צעירה". אף על פי כן היא הלכה לשאל את החפץ חיים. החפץ חיים אמר לה, "תדעי לך בתי, יש אנשים בריאים ויש אנשים שמאריכים ימים. אם נגזר, תזכי לחיות עם בעל באריכות ימים". היא שמעה את זה והיא לא בטלה את השדוה והתחתנה איתו.

רבי איסר זלמן מלצר נפטר בגיל 84. 64 שנים אחרי מה שאמרו לו. אחד הפרופסורים שהיה באותה תקופה, הוא אמר שצריך לשרוף את כל ספרי הרפואה, כי אין בן אדם אחד בכל ההיסטוריה שזכה לחיות יותר משנה שלמה, אין אחד כזה. אבל מצד שני זה פגע בו מאוד והוא היה אדם מאוד מאוד חלש. הוא היה חלש מאוד.

יום אחד הגיע אליו איזה בחורצ'יק אחד, ואמר לו "הרב, אני עושה בר מצוה. אני מזמין את הרב לבר מצוה". הוא הזמין רק בשביל הכבוד. הרב מבגד מאוד וכבר קשה לו להגיע. באמצע הבר מצוה פתאום רואים את רבי איסר זלמן מלצר, הגיע לבר מצוה. וואי איזה בר מצוה היתה, מי לא דבר על הבר מצוה הזאת.

כששאלו אותו "הרב למה הגעת? זה טרחה גדולה, הרב גם חלש מאוד, למה הגעת?" הוא אמר "כי אני חייב הכרת הטוב לבחור הזה של הבר מצוה". "למה?" "כי הוא בא אלי והוא אמר לי 'הרב אני עושה בר מצוה' ואמרתי 'מה, בר מצוה? אתמול הייתי הסנדק שלך! איך יכול להיות שעברו 13 שנים? לא יכול להיות!' אמרתי 'איסר זלמן מלצר, תלמד, שב תלמד, הזמן עובר מהר'. והיה לי כזה חזק. אמרתי בהכרת הטוב לחזק שהבחור הזה עשה לי אני אבוא לבר מצוה שלו". פלא פלאים! כל זה בהכרת הטוב.

כדרך אגב ספר הרב שד שיום אחד הוא בא לבקר את רבי איסר זלמן מלצר. אומר לו רבי איסר זלמן מלצר "אתה יודע, היום יש לי יום הולדת. היום אני בגיל 80 ואני ביום הולדת קבלתי על עצמי קבלה לעשות שטייגן. פתחתי מסכת זבחים ואני עושה שטייגן". והרב שד היה מספר את הספור הזה והיה אומר "תראה מה זה גדולי ישראל, בגיל 80, חלשים מאוד, היו עושים שטייגן. ואתה רואה בחורים בגיל 15-17, איפה? כמו זקנים בגיל 200 לא זזים".

רבי נסים קרליץ מוסר נפש בגלל הכרת הטוב

ספר הרב נסים קרליץ, היה איזה זוג שהחליטו להתגרש. אבל מכיון שהזוג האלו היו ממשפחות מאוד מאוד חשובות, הם הלכו לנסות בפשרה, למצוא איזה גשור אצל מרן הרב שד ואצל הסטיפלר. כמה שנסה הרב שד וכמה שנסה הסטיפלר – לא הלך. בסוף הם פרשו, אמרו "אפשר להתגרש". היחיד שהמשיך זה היה רבי נסים קרליץ.

רבי נסים קרליץ הוא המשיך בכל הכח. אמרו לו "אבל אתה רואה שהרב שד ירד מהעץ, הוא הבין שזה כבר מקרה אבוד. אין מה לעשות". אמר "לא, אני חייב להמשיך עד הסוף". ובאמת רבי נסים קרליץ הלך עד הסוף ובסוף הצליח למצא ביניהם שלום, והשלום שרר בתוך הבית שלהם. פלא פלאים.

שאלו אותו "הרב, מה זה המסירות נפש הזאת? אתה ראית שגדולי ישראל ירדו מהספור. למה אתה לא ירדת מהספור?" אמר להם ר' נסים: "לא, אני חייב הכרת הטוב לאבא של הבעל הזה. אני מאוד חייב לו הכרת הטוב. בחוץ לארץ הוא מאוד דאג לי".

היכן שיש הכרת הטוב, תדע, זה חיובים אחרים. זה לא אותם חיובים שאתה מכיר. זה כבר חיובים אחרים.

אבל בן אדם הולך ברחוב ואומר לעצמו "אוהו, כמה אשתי חייבת לי הכרת הטוב". אתם מכירים את האנשים האלו? "כמה אשתי חייבת לי הכרת הטוב, וכמה ההורים שלי צריכים להכיר לי טובה, והחברותא שלי...". והוא הולך ברחוב, איך הוא מרגיש? "כלם חייבים לי". והוא לא יודע כמה כזה בן אדם שגוא בעיני הצבור.

חז"ל רצו להגיד לך, אתה רוצה להיות מכבד? נו, מה תעשה? "איזהו מכבד? המכבד את הבריות!". ככל שתדע אתה להכיר טובה לאחרים, תדע לך שאחרים יכירו לך מאד מאד טובה.

עסקה משתלמת... להגיד תודה רבה

בפרשה שלנו גם מזכר הענין של חטא מי מריבה. האור החיים הקדוש מזכיר כבר עשרה טעמים, מה היה החטא, כל אחד כתב מה שכתב. יש פרוש מהראשונים (מובא באבן עזרא), משהו בשבילנו. כל זה אולי לא בשבילנו, בסדר, זה תרוצים על משה רבנו, אבל יש משהו בשבילנו עכשיו.

הפרוש הזה מובא באבן עזרא (כ.ת. וגם באור החיים שם ועוד): תשמע, היית במדבר, היית צמא. מה זה צמא, במדבר אין מים. ופתאום יצא לך מים. איזה מים? לא מים רגילים. בארה של מרים. אתה יודע מה זה? מכוס אחד של מים יצא רבי חיים ויטאל. אז אתה יודע מה זה לשנות בקבוק? בקבוק שלם לשות. אז שתית כשהיית צמא, תגיד, למה לא אמרת תודה? לא אמרת תודה. הם לא אמרו תודה על המים שקבלו. זה היה חטא מי מריבה.

על זה שלא ידעת להגיד תודה, לא ידעת להכיר טובה, על מה שנתנו לך מים. זה "עוון אשר לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל". הקדוש השם הגדול הוא, שבו אדם צריך לדעת להודות לקדוש ברוך הוא. לדעת שההודאה גדולה עד מאוד.

טוב, הרב אמר, עשה סעודה. מספר הבן אדם: "אני שבועים לאחר מכן, אתה יודע, אין לי אוטו, אני נוסע באוטובוסים ומחפש את הרכב כל הזמן, השארתי מפתח של האוטו בכיס למקרה שאראה אותו, ויום אחד זה קרה, אני נוסע באוטובוס בין רמת גן לתל אביב, ופתאום אני רואה מהחלון את האוטו שלי. ישר לחצתי על הפעמון, ירדתי בתחנה, נכנסתי, פתחתי את האוטו, נסעתי הביתה.

אני מגיע הביתה, אני פותח את הבגאז'. הבגאז' עמוס בתכשיטי זהב, עמוס בכסף מזמן. מתברר שאיזה חמולה של ערבים גנבו לי את האוטו ולא יודע מה עשו עם האוטו הזה. מלאו אותו בתכשיטים ובכסף.

פניתי לאחד הרבנים, אמר לי תפנה למשטרה. פניתי למשטרה, ספרתי את כל הספור, בדיקו, אין תביעות. זה תכשיטים ישנים מאוד. זה לא משהו שקרה עכשיו, הכל שלך".

אומר הבן אדם, "זכיתי לחתן את כל הבנות שלי, שלוש בנות, כל אחת קבלה את הדירה. למה? ידעתי להודות איפה שקשה לי. איפה שלא מסתדר". וזה בדיקו חטא מי מריבה. קבלת מים, היה לה טוב, אז תדע להודות להשם.

לפני כמה זמן... אני רק רוצה לספר עד כמה בן אדם צריך לדעת להודות, לפני כמה זמן אני ספרתי על איזה בת אחת שקמה בבקר ולא שומעת באזן. בקצור, איזה אשה אחת קראה את העלון (דרשתי קרבתי), היא אומרת "הרב הזה עם ההגזמות שלו, מה זה הספור הזה שהיא קמה בבקר לא שומעת". למחרת האשה הזאת עצמה לא שומעת באזן. זה ספור אמיתי, פה מצפית, אני גם יודע מי זאת האשה הזאת.

בקצור, האשה הזאת ספרה שהיא הלכה פה לבית חולים יזו, עשו כל מיני תרופות, זריקות, שום דבר לא עזר. לקחו אותה לבית חולים רמב"ם, יש היום מכון מיחד עם 'תא לחץ', שזה עוזר לאזנים, ובאמת זה עזר לה. אבל היא אומרת בשבוע שהיא היתה שם, היו שם רק מהצפון פה, 16 אנשים שבינים בהיר לא שומעים, ביום בהיר לא שומעים, פה בצפון, בשבוע שהיתה פה. כמה בן אדם צריך לדעת באמת להודות על מה שהשם נתן לו, כמה אדם צריך להודות.

חז"ל הבינו שזאת תחלת הנפילה

אני מסים בדברי הנפש החיים' של רבי חיים מנאלוז'ני. איך יתכן שחז"ל אומרים לנו "חביב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה"? זה נשמע לה נורמלי? בן אדם מגיע הביתה, כלו זורח. אשתו שואלת אותו, "מה? יש לה אור פנים, מה קורה?" אומר "מה זה מה קורה?" הוא הוציא את המפתחות, "את רואה? קניתי אוטו". "מה זה אוטו... אבל לא מה שאת מכירה. ארץ 100 מטר, 30 גלגלים, 20 דלתות" [אם הוא גם חסיד - מקנה בתוך האוטו], משהו את יודעת, משהו רציני מאוד. "תגידי, את רוצה סנוב?". עכשיו תגידי לי, על כמה הוא נוסע? על כמה הוא נוסע? על 20. לא על 100, כי מי יראה אותו. על 20 כלם רואים אותו אומרים 'וואו, איזה אוטו!'.
טוב, למחרת הם יושבים בארוחת ערב, אשתו אומרת לו "אתה מריח משהו? מריחים משהו שרוי כזה". מסתכלים מהחלון, הוא רואה את האוטו בוחר באש. נו, מה חז"ל אומרים? "תגידי לי, איך היה אמתול? היית באורות, נכון? היית באורות. נו, גם עכשיו תהיה באורות". "איך אני אהיה באורות? נשרף האוטו. איזה אורות? איזה אורות אני אהיה? מה זה? אין לי גם בטוח, אין כלום. איזה אורות?" חז"ל אומרים "כשם... מה זה 'כשם'?" "כמו שברכת על הטובה, תברך על הרעה" איך... אני לא יכול. זה לא מסתדר, לא מסתדר בשכל. מה אני יכול לעשות עם זה?

אומר הנפש החיים, אני אומר לכם, זה יסוד גדול מאד לחיים שלנו, חז"ל הבינו שמה שהאוטו הזה נשרף זה תחלת הנפילה, פשוט הגלגל מתחיל להסתובב לכוון למטה, יש לה עכשיו בעיה, אתה חייב לעצור את זה. אתה יודע איך אתה עוצר את זה? אם תדע להודות על הרעה הזאת, על המקום - הגלגל יעצר.
ברור שזה קשה, אבל חז"ל לא התכוננו על האוטו הזה, האוטו הזה כבר נשרף, אין מה לעשות. אבל אתה יודע את ההמשך? ההמשך זה הבית, ההמשך זה אתה, אשתך, הילדים, זה ההמשך. חייבים לעצור את זה. נו, איך אני אעצור את זה? אם תדע לברך על הרעה כשם שברכת על הטובה, במקום יעצר הרע.
וזה מה שהאבן עזרא מלמד אותנו. כמה אדם צריך להיות חיים של הודאה להשם. ככל שאתה יודע להודות להשם, "קחו עמכם דברים ושבו אל ה', אמרו אליו כל תשא עון", וכתמורה "וקח טוב". והשם יעזרונו על דבר כבוד שמו, אמן ואמן.

הנביא הושע, אני אומר לכם, תסתכלו בפנים, זה מצחיק, אבל זה אמיתי. כתוב! אני אומר מה שכתוב. הנביא הושע, קוראים אותו בשבת שובה (ד, ב-ג): "שובה ישראל עד השם אלקיך". למה? "כי כשלת בעונך". אתה יודע, העונות שלך עשו לך כשלונו. אז מה נעשה? "קחו עמכם דברים ושבו אל השם". ומה נעשה? "אמרו אליו כל תשא עון". כותב רש"י "אמרו אליו תמחל לנו על כל העונות שלנו". ומה? "וקח טוב". ואנחנו נאמר לה תודה רבה.

איזה רעיון! איזה רעיון! רבנו של עולם, תמחל לנו על כל העונות. נו, ומה, מה אתם תתנו תמורה כנגד זה? מה תתנו בתמורה? "נגיד לה תודה רבה". "קח טוב", רש"י מביא שלושה פרושים, זה הפרוש השלישי ברש"י. "קח טוב" - ואין טוב אלא תודה, שגאמר "טוב להודות להשם". איזה עסק! עסק משתלם!

עכשיו אם אני הייתי אומר את זה, "תשמע, אתה מצחיק". תשמע, זה נביא הושע. היו הרבה נביאים שזכרנו ונמחקו. ואם הנביא הזה נכתב, זאת אומרת שזו נבואה שנצרכה לדורות. ובזר עולם אומר, "תשמע, אם אתה יודע להודות לי, אני מוחל לך על כל העונות". איזה דבר גדול זה. אי אפשר לתאר כמה בן אדם יכול לזכות בזה שהוא יודע להודות. זה דבר גדול עד מאד.

סעודה נפלא בכתיב בחיוב הכרת הטוב

ספר הרב פירר: יום אחד הגיע איזה עשיר גדול שמחזיק את המוסדות שלנו. אז נדי שיהיה יותר נחמד, 2 בלילה נסענו לכתיב המערבי. הגענו לכתיב המערבי, אנחנו רואים איזה אחד בכתיב בוכה. הרב פירר, אומר לתורם: "תשמע, בוא נעשה עסק. אם הוא בוכה בגלל שזה עסק של רפואה - הכל עלי, אני אעשה הכל, הכל. אבל אם זה עסק של כסף - הכל עליך. מתאים לך או לא מתאים?" אומר לו "מתאים לי".

הרב פירר נגש אליו, אומר לו לבן אדם: "שלום, אני רואה שאתה מדקדק, עצוב. אתה יכול לשתף אותי? אני הרב פירר, אתה יכול לשתף אותי בזה?". אומר לו "לא, לא קורה כלום". "על מה אתה בוכה?" "אני אספר לך: זכיתי ברוך השם, 13 ילדים נולדו לי בבית, אתה יודע. וברוך השם, אחד ועוד אחד, חתנתי את כלם. היום חתנתי את הילד ה-13. באתי, אמרתי 'מה זה? 13 ילדים זכיתי לחתן אותם!' באתי להודות לבורא עולם. הגעתי לכתיב המערבי ואני פתאום מתחיל לשתחזר את החיים שלי. אתה יודע שעד היום יש לי חברים שעוד לא התחתנו? יש כאלו שהתחתנו אין להם ילדים. יש כאלו שהיו להם אחד או שני ילדים. יש כאלו שלא זכו להשיא את כל הילדים שלהם. ואני, שלא מגיע לי שום זכות, איני יודע למה מגיע לי, בורא עולם רחם עלי וזכיתי להשיא את כל הילדים שלי מתוך בריאות. באתי להודות. ואני חושב על זה ואני בוכה על ההודאה שיש".
כמה אדם צריך לדעת להודות לבורא עולם.

סעודה בשביל שהבת לא התארסה

ספר איזה יהודי אחד - הלכתי לרב מרדכי בן שמעון. איזה ספור זה, אני אומר לכם, מתוך מדבש. הרב מרדכי בן שמעון זצ"ל. הוא נפטר לפני 30 שנה בתאונת דרכים. הוא הבן של הרב מנצור בן שמעון. הוא הלך אליו, אמר לו: "הרב, יש לי בבית שלוש בנות בוגרות, אחת בת 30, אחת בת 28, אחת בת 26, ואין חתנות". אמר לו הרב: "תראה, חז"ל אומרים 'חביב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה'. כמו שאתה מברך על הטובה, אתה מברך בשמחה, ככה גם תברך על הרעה. תאר לך שהבת בת 30 מתארסת. מה היית עושה?" "מה? היית עושה סעודה". "אם היית עושה סעודה, אז תעשה עכשיו סעודה". אומר לו "מה אני יעשה סעודה?" "לך לכולל, תפתח שלחן גדול ותגידי 'אני עושה סעודה על זה שהבת שלי לא התארסה'".

טוב, הוא הביא שלחן, אנשים שואלים אותו "מה זה הסעודה הזאת?" אמר "אני עושה סעודה. חביב לברך על הרעה. לא? צריך לברך על הרעה. על זה שהבת שלי לא התארסה אני עושה סעודה". טוב, אמרו "קורה, אנשים ש'צונחים', בסדר, קורה, יש אנשים ש'צונחים מהירח, יעברו...". שבויע לאחר מכן הבן אדם עושה עוד סעודה. "מה יש?" "יש לי עוד בת שלא התארסה. אני עושה סעודה. חביב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה".

טוב, לאחר מכן עוד סעודה לבת השלישית. מה כל אחד חושב עכשיו? "אוהו, בטח השדכנים ירדפו אחריו". אל תשאל. שבויעים לאחר מכן גנבו לו את האוטו. מסכן, גם האוטו גנבו לו. בקצור, הוא הולך לרב. "הרב, אמרת תעשה סעודה. אתה יודע מה יצא מזה? גנבו לי את האוטו". אמר לו הרב, "מצין. אם היית קונה אוטו חדש, היית שמח. נו, אז תעשה סעודה שגנבו לך את האוטו".